

se mu v obraz zareži preprosta matematična formula: prevarane življenjske sile stoje nasproti poapnenju žil in konec — smrt. Vsebinsko sloni vsa zgodba na tej ideji: krivde ne poravnaš, zatorej ne preostane nič drugega, kakor da proti velikim prednostim koga drugega postaviš eno samo rešilno sredstvo — ljubezen. Roman je osnovan na zmoti glavnega junaka, ki mu vest pokaže lastno krivdo v podobi osumljenca umora. S tem je dejanje dobilo svojo psihološko motivacijo, kajti vidi se, da gre pisatelju predvsem za idejo vesti, ki terja svoje očiščenje. Vse drugo služi samo za boljšo označbo posameznih oseb in za silnejši poudarek osnovne misli: pred vestjo ne ubežiš. Moti preveč duhovno gledanje, kar učinkuje nekam prisiljeno, k čemur pripomore tudi pisateljev stil, ki se mnogokrat izgublja v nesmiselnih in neokretnih prispodobah. Borba za etično čistega človeka je vsekakor preveč v zraku, ker nima podlage v resničnem, vsakdanjem življenju.

Tehnično je roman izreden primer pisateljeve kompozicijske spretnosti. Velika umetnina delo ni, vendar je zanimivo zavoljo ideje in močne pisateljeve spretnosti, s katero je Werfel zakril marsikatero grobost. Pisatelju je treba priznati umetniško moč podajanja, ki čitatelja zavoljo zanimivosti snovi priklene nase, da do kraja sledi vsem številnim preokretom in igram usode. S tega vidika je roman zanimiv in pomemben, a tistemu, ki se s pisateljevim enostranskim gledanjem na človeka ne strinja, vzbuja vtisk narejenosti in nepristnosti, kar je bolj ali manj lastnost ekspresionizma, čigar eden najmočnejših zastopnikov je Werfel.

Naj navedem nekaj značilnosti pisateljevega sloga: „Zajetna, v barbarske razvaline razrezana pečenka je ležala v shlajeni omaki.“ Ali: „... glas je zvenel tako prekajeno in opustošeno, kakor je bilo običajno proti peti jutranji uri vzdušje v Gran Canonu“ (nočno zabavišče), „... v njem so začeli plati preveč nakrmljeni sokovi“ (135), ali: „Veliki, rdeči obraz se mu je vse bolj bližal, izpreminjal se v otožni mesec, postajal neznan, žareč planet, ki je samotno visel v prostoru.“ Pisatelj skuša z močno patetiko vzbuditi efekt, kar se mu često neljubo ponesreči.

Prevod kazi precej tiskovnih in prevajalčevih pogršk. Napake so, kakor: „noter do jutra“ (102), „Življenje je prišlo na red“ namesto: na vrsto (an der Reihe) (95). Motijo besede kakor „neprikorno“, „zastrmelost“, „neprisebnost“, „dobro idoča trgovina“ itd. Omembe vredno je tudi, da je izpuščeno ime prevajalca.

Uvod podaja medlo in previdno sliko o pisatelju.

Naloga leposlovne knjižnice bi pač tudi bila, da skrbi za jezikovno in stilistično čiste in jasne prevode.

Stanko Janež.

GRADIVO

Simon Jenko in Petar Preradović. V biografijah Simona Jenka se imenoma navajata samo dve družini, v katerih je bil naš pesnik, živeč na Dunaju od jeseni 1856. do jeseni 1863., domači učitelj: Herzfeldova in Reinleinova. Živ-

ljenjepisci so prezrli v Hribar-Tavčarjevem „Slovanu“, II., 1885, str. 255. in 256., objavljeni članek „K petindvajsetletnici Davorina Jenka skladbe ‚Naprej zastava Slave!‘“. V njem so iz srbskega „Javora“, 1875, št. 24., prevedeni tedanjega novo-

sadskega gimnazijskega profesorja Aleksandra Sandića spomini na dobo, ko je bil izdajatelj in urednik lista „Ost und West“ in član „Slovenskega pevskega društva“ na Dunaju. V njih poroča o živahnem gibanju med slovansko mladino in nastanku budniškega „Napreja“ (podobno kakor Stritar v „Zvonu“, 1870, str. 385. do 387., oziroma v „Zbranih spisih“, VI., str. 268.). Govoreč o obeh Jenkih, pravi o Simonu, da „je bil učitelj Dušanu in Milici, sinu in hčeri pesnika Petra Preradovića“, ki je bil od leta 1855. vdovec. Bilo je to „okoli leta 1860.“ — Kaki so bili stiki med ubožnim slovenskim vseučilišč-

nikom in hrvatskim generalštabnim (pod)polkovnikom, se dá samo ugibati. (Milivoj Šrepel, Izabrane pjesme Petra Preradovića, 1890, XXXI: „Znam i za to, da u samom Beču pored sve svoje oskudice nije oklievao dati, što je mogao, kad je koji mladi našinac u njega pomoć zamolio.“) Vpliva na njuno pesništvo po vsej priliki niso imeli. Kvečjemu bi to Jenkovo učiteljevanje utegnilo biti v vzročnem ali posledičnem razmerju z njegovim sotrudništvom pri Vukotinovičevem „Leptiru“, izdanem v Zagrebu leta 1859., v katerem je priobčil enajst pesmi. *Alojzij Turk.*

ZAPISKI

Češki ruralizem. Ni še polnih sto let, kar se je v češki književnosti prvič pojavilo stremljenje po dojetanju in proučevanju resničnega kmečkega življenja. Kmet, ki je stopil v literaturo, je bil nekoliko obdan z meglo romantizma, izoblikovan po književnih vzorcih, stiliziran po okusu tedanjega časa, toda živ in zemeljski, ne pa shematična lutka kakor v starejši književnosti. Vas ni bila sama idila, marveč prizorišče človeškega življenja in življenjskega boja. Prvo tako kmetstvo je zaživelo v prozi I. K. Tyla in v pesmih Čelakovskega. V minulem stoletju je češka književnost osvetlila kmeta in vaško življenje z vidika vseh struj in teorij, ki so zavladale v literaturi, in je imela nekoliko mogočnih kmečkih epikov od Božene Němcove do Josefa Holečka, pisca monumentalnega romana „Naši“.

Z industrijskim razvojem čeških dežel se je znatna plast potomcev nekdanjih tlačanov proletarizirala, v povečanih mestih se je razmahnilo narodno zavedno meščanstvo, del kmetov so nove produkcijske razmere in racionalnejše delovne metode obogatile in spremenile v malomeščane. Narodovo življenje je dobilo novo obe-

ležje: Industrijski in agrarni interesi se stavijo v jarko nasprotje. Državna osamosvojitve je dala temu stanju še reliefnejšo podobo in je razlike med obema taboroma očitno povečala. V času, ko je nova proletarska književnost zavzela glavno linijo v književnosti, je pričel ideološko in umetniško-tvorno rasti nov pokret, ki ga označujejo z imenom ruralizem. O tej književni struji je izšel v Pragi („Svobodné učení selské“) zbornik studij „Básníci selství“, ki ga je uredil *Josef Knap*.

V uvodni studiji skuša urednik zbornika orisati dosedANJI rezultat povojnega ruralizma in njegov odnos do starejše kmečke književnosti. Skupni pojem ruralizma ne zajema pesnikov, pripovednikov in dramatikov, ki so se samo mimogrede zaustavili ob kmetu in vaškem življenju in ki sicer nimajo s tem svetom nikakega prevladujočega in trajnejšega stika. Ruralisti imajo „določeno, svojstveno barvo“; oni so se oglasili k besedi po vojni in so svojo tvorbo *pretežno* posvetili odnosom do vasi in grude. Vrnitve k zemlji jih je naučila vojna, v nji so se navzeli intimnejše ljubezni do grude kot „ohranjevalke življenja in trdne osi v časih, ki so polni pretresov, negotovosti in tesnobe“. Že leta